

jablanica

Dolina reke Jablanice nalazi se jugozapadno od Valjeva i najveća je dolina severnog oboda lanca Valjevskih planina. Ki-mu doline -ini reka Jablanica sa najvećom pritokom Gra-ani-kom rekam ili Su{icom koja u srednjem toku formira impozantnu kanjonsku klisuru. Jablanica nastaje od brojnih planinskih potoka koji se slivaju sa severnih padina planine Jablanik (1274 m) i isto-nih padina Medvednika (1244 m). U srednjem toku, izme|u Po}ute i Sova-a dolina Jablanice se pro{iruje u veliku kotlinu -iji }e znatan deo biti potopljen velikom hidroakumulacijom Rovni -ija je izgradnja u{la u zavr{nu fazu. Jablanica je atraktivna lokacija terenskih aktivnosti petni-kih geologa, biologa i arheologa, dok najvi{e ta-ke oboda doline redovno -uvaju petni-ki astronomi kojima je planinarski dom na Debelom brdu pod Jablanikom omiljena lokacija za meteorske kampove. Na ovim stranicama predstavljamo vam dva sa`eta teksta o geologiji i kulturno-istorijskim spomenicima Jablanice iz perakolega Radisava Golubovi}a i @eljka Je`a, kao i sjajnu fotoreporta`u Du{ana Jovanovi}a r

Gomji sliv reke Jablanice nalazi se zapadno-jugozapadno od Valjeva i pripada podru-ju poznatom kao Valjevske planine. Prvi podaci o geolo{koj gra|i terena datiraju jo{ iz XIX veka, a najnoviji podaci dobijeni su skora{njim izvo|enjem geolo{kih i hidrogeolo{kih istra`ivanja za potrebe izgradnje hidroakumulacije Rovni. Na povr{ini terena utvr|eno je prisustvo sedimentnih i magmatskih stena. Najstarije stene su predstavljene paleozojskim tvorevinama, sedimentima srednjeg karbona, a najmla|e kvartarnim tvorevinama (aluvijalni sedimenti).

U sastavu sedimentne serije SREDNJEG KARBONA nalaze se tamnosivi do crni glineni {kriljci, zatim crni slojeviti kre-njaci, konglomerati i pe{-ari. Tvorevine GORNJEG PERMA predstavljene su tamnosivim do crnim bituminoznim kre-njacima, slojevitim i bankovitim, sa obimnim prisustvom mikroflora. U ni`im delovima serije nalaze se interkalacije glinaca.

geologija jablanice

Radisav Golubovi}

Serijski DONJEG TRIJASA po-inje tamnosivim do crnim peskovitim kre-njacima. Idu{i navi{e kre-njaci se smenjuju sa raznobojnim, prete`no `utim, liskunovitim, {kriljavim pe{-arima i proslojcima sivih i zelenih glinaca. Smenjivanje se ponavlja nekoliko puta, dok potpuno ne prevladaju kvrgavi, {kriljavi tamnosivi kre-njaci. U okviru facije SREDNJEG TRIJASA izdvajaju se dolomiti, kre-njaci i porfiriti sa piroklastitima. Dolomiti i dolomiti-ni kre-njaci javljaju se u ve}im masama. U donjem delu su bre-asti, dok u vi{im horizontima postaju slojeviti i masivni. Sitnozni su i sive boje. Najve}i deo kre-nja-kih serija na ovom podru-ju pripadaju LADINSKI KATU. Le`e preko dolomita, masivni su, jedri i jako silifikovani. Mogu biti sivi, mle-nobeli, rumenkasti, `u{kasti i mrkocrvni. Vulkanska aktivnost u trijasu na ovom podru-ju se manifestuje izbijanjem porfirita i njihovih piroklastita. Oni probijaju anizijske dolomite i ladinske kre-njake izazivaju{i slabe promene na neposrednom kontaktu. Porfirit su intenzivno alterisani. Piroklastiti su predstavljeni vulkanskim bre-ama i tufovima. Bre-e su izgra|ene od odlomaka porfirita, fragmenata minerala i komada kre-njaka. Serija sedimentata GORNJEG TRIJASA predstavljena je sprudnim kre-njacima sa brojnim fosilima.

Sedimentno-vulkanske tvorevine SRENJE I GORNJE JURE imaju znatno rasprostranjenje i predstavljene su dijabaz-ro`na-kom formacijom i dijabazima i spilitima. U sastav dijabaz-ro`na-ke formacije ulaze magmatske i sedimentne stene. Od magmatskih stena najzastupljeniji su dijabazi, spiliti i porfiriti, a zatim gabrovi, doleriti i melafiri, dok se od sedimentnih stena naj-e{e javljaju pe{-ari i ro`naci. Dijabazi i spiliti su submarinski izlivi sinhroni sa sedimentima u koje su se izlili. U obodnim delovima sadr`e interkalacije ro`naca i glinaca. Dijabazi su izgra|eni od alterisanog plagioklasa i monoklini-nog piroksena, naj-e{e transformisanog u sekundarni amfibol. Tako|e se nalaze i neprovidni metalni minerali i leukoksen, zeolit, prenit i karbonat. Spiliti su veoma sitnozrne, guste stene u kojima se vrlo retko razvijeni sitni mikrofenokristali plagioklasa.

Sedimenti serije GORNJE KREDE -ine paket kre-nja-ke stenske mase predstavljen slojevitim i bankovitim kre-njacima, mestimi-no laporovitim, kao i masivnim kristalastim kre-njacima. Sadr`e vrlo bogatu makrofaunu.

Tvorevine GORNJEG MIOCENA predstavljene su konglomeratima, alomeratima, {ljunkovima i peskovima bez faune. To su slatkovodni jezerski sedimenti bez fosilnog materijala. Kvartarne tvorevine (Q) zauzimaju ne{to ve}e prostranstvo samo u podru-ju re-nog korita Jablanice. Predstavljene su aluvijalnim nanosom od {ljunkova i peskova r

[neighborhood] jablanica

One of the key advantages of Petnica Science Center's educational programs is the ability to combine teaching process in classrooms, library, and lab, with outdoor activities in rich and complex neighborhood. In Petnica almanac we try to present some interesting areas near Petnica where, from time to time, we make field trips and excursions for students and teachers. Jablanica River is the biggest tributary of the Kolubara River and its complex valley has been studied many years. Jablanica is too far from Petnica for hiking trips, although it is very close (about 30 km) for frequent single-day bus excursions. There are more than 100 students papers in Biology, Archaeology, and Geology related to the phenomena in area of Jablanica Valley which are written by Petnica Center's participants and published in recent years.

Here, we asked our colleagues to prepare two short articles about values and characteristics of Jablanica Valley. In the first text, **Radisav Golubovi**, our Head of Department of Geology, presents a short overview of Jablanica geology.

In second article, **@eljko Je**, a former Head of Petnica's Department of Archaeology, lists some important historical sites from neolithic findings up to the medieval time. He points the strange thing that there are many settlements from a wide time span located in the upper, mountain part of the Jablanica basin, in spite of the fact that the lower part is much better for agriculture and traffic. A number of Roman settlements are linked with old mining activities (copper).

The most famous cultural sites in the area are the small but beautifully decorated monastery Pustinja (meaning desert, i.e. the lonely, isolated, and bare place) from XV century, relatively well preserved old village architecture in Bebi'a Luka, and old Gra-anica church.

In the lower part of the valley the new big dam is under construction. It will make the big lake – a water reservoir that will be used as a source of drinking water for a part of NW Serbia. The lake will dramatically change the valley landscape and open many new recreational and touristic functions of the region.

On these four page we present some attractive photos from Jablanica region made by Valjevo photographer **Du{an Jovanovi}** n

U srednjem delu sliva reke Jablanice, na prostoru budu}e vodoakumulacije, evidentiran je delimi-no istra`en ve}i broj kulturnih i istorijskih lokaliteta koji pokrivaju {irok vremenski okvir – od preistorije do srednjeg veka, {to ukazuje da je ovo podru-je bilo nastanjivano u svim epohama boravka ljudskih zajednica na ovim prostorima.

Ipak, za nastanjivanje ovog podru-ja ne mo`e da se ka`e da je imalo permanetniji vid, ve} je boravak ljudi bio kampanjski, o-emu svedo-e lokaliteti bez izra`ene kulturne stratigrafije i mo`nih kulturnih slojeva, {to se naro-ito jasno uo-ava kod preistorijskih naselja i ostataka srednjevekovnih seli{ta.

Uo-ava se i da su neki lokaliteti bili funkcionalno vezan za obavljanje jasno odre|ene delatnosti kao {to je "za{titna" uloga na {to ukazuju ostaci refugijuma i utvr|enja. Ova uloga je najo-itija bila u vreme rimske i ranovizantijske uprave ovim podru-jem kada je na relativno uskom prostoru nastalo nekolicina utvr-|enih objekta, {to re-ito govori o zna-

Mo`da sli-an razlog treba koristiti u obja-njenju nastanka bronzanodopskih tragova, nase-lja i sahranjivanja u ovom prostoru, mada finalno neolitsko naselje u Balinovi}u nedvosmisleno ukazuje na -injenicu da su jo{i i najstarije metalur{ke zajednice Evrope izkazale interes za eksploataciju rudonosnih sirovina (pre svega bakra) sa ovog podru-ja.

Svakako, mora se ista{i kao poseban kuriozitet da je na podru-ju gornjeg dela sliva Jablanice, koje je izrazito brdsko-planisko podneblje, dakle, pod pretpostavci, ekstenzivno u nastanjivanju, uo-en relativno velik broj arheolo-{kih nalazita i lokaliteta. zna-ajna je i -injenica da se ova nalazi{ta kre}u u {irokom hronolo{kom i kulturno-istorijskom rasponu, {to ovom prostoru daje poseban zna-aj i dra`u budu}oj eksploataciji i prezentaciji njegovih prirodnih i antropogenih vrednosti. ^injenica da }e se neki od ovih lokaliteta na}i na dnu budu}eg jezera ne umanjuje izre-ene vrednosti jer se adekvatnim za{tinim iskopavanjem dolazi do novih brojnih podataka i nalaza zna-ajnih za razumevanje kulturne pro{losti ovih prostora.

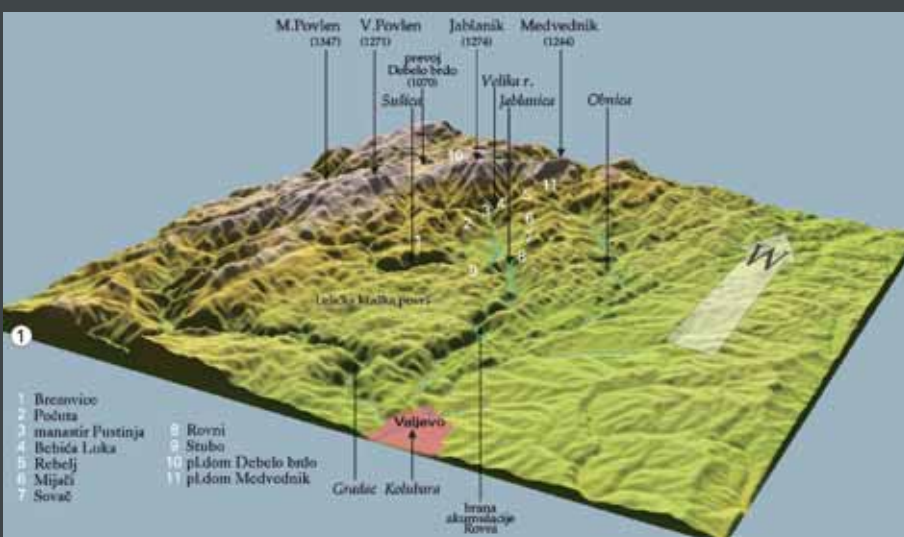
bogata pro{lost

Od preistorijskih nalazi{ta izdvajamo sle-de}e: ANATEMA (Balinovi}), naselje finalnog neolita, JE-MI{TE (Rovni), rani neolit, SAVINAC (selo Tubravi}), naselje bronzanog doba, ILOVA-A (selo Kunice), naselje bronzanog doba.

Tako|e je evidentirano i nekoliko rimskih lokaliteta: KIK (Sitarice) – ostaci rimske gra|evine (refugijum), RIMSKI RUDNIK (selo Rebelj) – ostaci okana rimskog rudnika, KULINA (selo Rebelj) – ostaci rimske fortifikacije, CRKVINA (selo Rovni) – ostaci *villa rustica-e*, VITO (Bre-zovice) – rimsko utvr|enje.

Pored navedenog postoje i nalazi{ta iz srednjeg veka: MAD`ARSKO GROBLJE – VIGNJI{TE (selo Tubravi) – kova-nica 15-16. v., JERININ GRAD - KIK (selo Donji Taor) – ranovizantijsko utvr|enje, DIJAVICA - MRAVINJCI (Gornji Taor) – kugla sa runama, PODGANJA-A (selo Sova-) – srednjevekovno naselje n

Fotografija na str. 28: ⇒ Pogled na srednji deo doline Jablanice i kotlinu kod Po}ute.
 Fotografije na ove dve strane: ⇒ pogled na gradili{te brane ⇒ tipi-na seoska ku}a ⇒
 tok Jablanice ispod sela Rovni ⇒ {ljiva ⇒ denudacioni zupci desno od Pustinjске klisure
 ⇒ u {je Jablanice i Obnice u Kolubaru kod Valjeva ⇒ pejza} kod Brezovica ⇒ pejza} sa
 -ekom ⇒ jesenji pejza} ⇒ ku}e u Bebi}a luci (foto: Milan Markovi}) ⇒ freska Sv. Jovana
 Krstitelja iz manastira Pustinja ⇒ izvor u u gornjem delu Jablanice.

Photo on page 28: ⇒ A view on a central part of Jablanica valley. Photos on these
 facing pages: ⇒ A view on a dam construction site ⇒ Typical country house ⇒
 Jablanica near village Rovni ⇒ Plums ⇒ Denudation teeth near the Pustinja gorge ⇒
 Jablanica and Obnica river join to make river Kolubara near city of Valjevo ⇒ A view
 near Brezovica ⇒ A hunting view point ⇒ An autumn landscape ⇒ Old houses in
 Bebi}a Luka (photo: Milan Markovi}) ⇒ St John the Baptist, a fresco painting from the
 Po}uta monastery ⇒ A spring in the upper part of Jablanica.

